

virtoti laikas, transportavimo sąlygos, juose gali būti aptinkama kenksmingų priemaišų arba visai nebūti veikliosios medžiagos. Tokių preparatų ženklavimas, pakuotės lapelis gali būti klaidinantys. Taip pat nelegaliose prekybose vietoje rizikuojate įsigyti nelegaliai padirbtų – falsifikuotų – vaistų. Falsifikuoti vaistai dažniausiai pristatomi kaip jau registruoti vaistai, tačiau jų tapatybė, pavadinimas, sudėtinės dalys, jų kiekiai, gamintojas ir platinimo būdas yra neteisingai nurodyti (6). Vaistas gali būti pagamintas ir teisėto vaistų gamintojo, bet pakliuvęs į neteisėtą platinimo grandinę, taigi, tapęs falsifikatu. Raginame Jus būti budrius, nerizikuoti savo sveikata ir nepirkti neaiškios kilmės produktų.

Nepageidaujamos reakcijos į vaistą (NRV)

Deja, bet kuris vaistas, net ir nereceptinis, gali sukelti nepageidaujamą reakciją, tačiau jos pasireiškia ne visiems pacientams. Nepageidaujama reakcija į vaistą apibrėžiama kaip „nenorimas neigiamas žmogaus organizmo atsakas į vaistą“. Jį galima skirti į dvi dalis:

- nepageidaujama reakcija į vaistą, kurią sukelia vaistas, vartojamas taip, kaip nurodyta vaisto informaciniuose dokumentuose (preparato charakteristikų santraukoje, pakuotės lapelyje), t. y. pagal patvirtintas indikacijas ir dozavimą;
- nepageidaujama reakcija į vaistą, kurią sukelia vaistas, vartojamas ne pagal vaisto informacinius dokumentus, taip pat ir perdozavimas, netinkamas vartojimas, piktnaudžiavimas, gydymo klaidos bei su poveikiu darbe susijusios nepageidaujamos reakcijos į vaistą (7).

Ne visada galima numatyti, kad išsivystys nepageidaujama reakcija į vaistą. Kai kurios šios reakcijos nėra tiesiogiai susijusios su vaistų veikimu paciento organizme ir yra nulemtos individualaus atsako į vaistą. Kartais nepageidaujama reakcija į vaistą pasireiškia, kai pacientas nustoja jį vartoti. Dauguma šių reakcijų yra lengvos, tačiau retais atvejais jos gali sukelti sunkių padarinių, pavyzdžiui, negalią ar net pavojų gyvybei.

Pranešimas apie įtariamą nepageidaujamą reakciją į vaistą (NRV)

Apie įtariamą nepageidaujamą reakciją į vaistą gali pranešti sveikatos priežiūros ar farmacijos specialistai ir pacientai. Pacientas apie įtariamą nepageidaujamą reakciją į vaistą turi informuoti gydytoją ar vaistininką ir gali pranešti šiais būdais:

- užpildydamas nepageidaujamos reakcijos į vaistą pranešimo formą internetu Valstybinės vaistų kontrolės

tarnybos prie SAM vaistinių preparatų informacinėje sistemoje <https://vapris.vvkt.lt/vvkt-web/public/nrv>;

- užpildydamas pacientams skirtą pranešimo formą ir ją nusiųdamas elektroniniu paštu (adresu nepageidaujamaR@vvkt.lt);
- nemokamu telefonu 8 800 735 68 (5).

Labai svarbu pranešti apie bet kokią įtariamą nepageidaujamą reakciją į vaistą, ypač trikdančią kasdienę Jūsų veiklą, nulemtą galimos ar nepaminėtos pakuotės lapelyje vaistų sąveikos. Pranešimai apie įtariamą nepageidaujamą reakciją į vaistą padeda nustatyti retesnes, netikėtas, kartais labai sunkius padarinius sukeliančias nepageidaujamą reakcijas į vaistą. Lietuvoje už vaistų saugumo stebėjimą yra atsakinga Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba prie SAM.

Literatūra

- (1) WHO. The rational use of drugs. Report of the Conference of Experts. 1985; Nov 25-29; Nairobi (Kenya). WHO, Geneva; 1987.
- (2) Maxwell SR. Rational prescribing: the principles of drug selection. Clin Med (Lond). 2016 Oct; 16(5): 459-464.
- (3) WHO. Promoting Rational Use of Medicines: Core Components - WHO Policy Perspectives on Medicines, No. 005, September 2002.
- (4) European Commission. One Health Action Plan against Antimicrobial Resistance, 2017. https://health.ec.europa.eu/antimicrobial-resistance/eu-action-antimicrobial-resistance_en#documents
- (5) Nuo laboratorijos iki paciento: EMA vaisto kelionė. EMA/103813/2018 Rev. 1.
- (6) Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas Nr. XIV 1089 2022 05 12.
- (7) European Medicines Agency. Guideline on good pharmacovigilance practices (GVP) Annex I - Definitions (Rev 4), 9 October 2017.

Daugiau informacijos rasite
Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos prie
SAM internetinėje svetainėje www.vvkt.lt
→ skiltyje **Gyventojams**

Informacija apie vaistus
tel. **8 800 735 68** arba
elektroniniu paštu vvkt@vvkt.lt

Valstybinė vaistų kontrolės
tarnyba prie SAM

RACIONALUS VAISTŲ VARTOJIMAS: KĄ REIKĖTŲ ŽINOTI?

Projektas „Išmintingasis vaistų sąrašas“
Projekto tikslas – visuomenės informuotumo ir
raštingumo apie racionalų vaistų vartojimą
didinimas

Leidiny skiriamas Lietuvos gyventojams

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJA

Nuomenės
Lietuvos ateičiai
2024-2027 m.
Europos Sąjungos
finansuojama
veiklos programa

Nr. 08.4.2-ESFA-V-613-01-0001.

Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis

Kas yra racionalus vaistų vartojimas?

Racionalus vaistų vartojimas – tai toks vaistų vartojimas, kai pacientas gauna jo klinikinėms reikmėms tinkamus vaistus individualius poreikius atitinkančiomis dozėmis, tinkamai gydymo trukmei ir mažiausia jo valstybėje galima kaina (1). Šiame procese dalyvauja ir Jums gydymą skiriantis gydytojas, ir Jūs – vaistus vartojantis pacientas.

Racionalaus vaistų skyrimo ir vartojimo principai

Racionalus vaistų skyrimas

Pagal racionalaus vaistų vartojimo principus skirdamas vaistą, gydytojas įvertina ligos priežastis, mechanizmą ir eigą, atsižvelgia į gydymo vaistais būtinumą. Parinkdamas vaistą atsižvelgia į individualias Jūsų savybes, gretutines ligas ir kitus vartojamus vaistus, parenka tinkamą dozę ir gydymo trukmę, kuri gali kisti toliau stebint Jūsų būklės pokyčius. Visada vertinama gydymo suteikiama nauda ir keliama rizika, o vaistas skiriamas tuomet, kai nauda nusveria galimą riziką paciento sveikatai (2).

Racionalus vaistų vartojimas

Tik nuo Jūsų priklauso, ar vaistus vartojate racionaliai. Vartodami paskirtus vaistus laikykitės šių rekomendacijų:

- susipažinkite su savo liga ir laikykitės gydytojo nurodymų;
- vartokite Jums paskirtas vaisto dozes;
- laikykitės nurodytos gydymo trukmės ir režimo;
- koreguokite ligos rizikos veiksnius – nejudrumą, atsivorį, žalingus įpročius ar netinkamą mitybą;
- žinokite vartojamų vaistų pavadinimus ir dozes – jų sąrašo sudarymas leis išvengti klaidų ir nepageidaujamos vaistų sąveikos;
- stebėkite savo ligos ir jos gydymo eigą;
- apie sveikatos būklės pokyčius, įtarimus dėl pasireiškusios nepageidaujamos reakcijos į vaistus nedelsdami informuokite gydantį gydytoją;
- reguliariai patikrinkite vaistų tinkamumo vartoti terminus ir vaistus laikykite nurodytomis sąlygomis;
- vaistus rinkitės atsakingai, iš analogiškų vaistų grupės Jums priimtinausia kaina;
- klausimus, kylančius renkant vaistus, visada užduokite gydančiam gydytojui ar vaistininkui.

Sergant lėtine liga, gydymas gali būti tęsiamas visą likusį gyvenimą.

Neracionalaus vaistų vartojimo galima žala

Neracionalų vaistų vartojimą Pasaulio sveikatos organizacija vertina kaip vieną iš didžiausių sveikatos apsaugos grėsmių. Apie 50 % vaistų išrašoma, išduodama nesilaikant racionalaus vaistų vartojimo principų ir beveik 50 % pacientų vaistus vartoja netinkamai (3). Neracionalus vaistų vartojimas ne tik nepadaeda siekti norimo gydymo rezultato, bet ir gali sutrikdyti sveikatą bei didinti nepageidaujamų reakcijų į vaistą dažnį. Skaudžiausias neracionalaus vaistų vartojimo padarinys – paciento mirtis.

Itin svarbi problema yra netinkamas antimikrobinių vaistų vartojimas. Jis didina mikroorganizmų atsparumą vaistams ir lemia 33 000 mirčių per metus Europos Sąjungoje (4).

Kas yra generinis vaistas?

Rinkoje esančius vaistus galima suskirstyti į 3 rūšis:

1. Originalūs patentiniai vaistai – tai naujų veikliųjų medžiagų vaistai arba jau žinomų veikliųjų medžiagų naujos farmacinės formos ar nauji deriniai. Juos gamina tik vienas gamintojas. Naujo vaisto kūrimas yra sudėtingas, ilgai trunkantis procesas, kai tik nedaugelis tų medžiagų viename ar kitame etape pripažįstamos pakankamai perspektyviomis, kad jas būtų galima išbandyti su pacientais, ir tik vos keletas iš jų tyrimų rezultatai būna pakankamai geri, kad jos pasiektų rinką (5). Vaisto kūrimas ir reikalingų ikiklinikinių, klinikinių tyrimų atlikimas užtrunka iki 10 metų, o išlaidos siekia kelis milijardus dolerių. Kad kūrėjų investicijos atsipirktų ir būtų galima tęsti mokslinius tyrimus, naujam vaistui nustatyta laiką taikoma patentinė apsauga, draudžianti kitiems gamintojams be leidimo gaminti patentuotą vaistą, o jo kaina tuo metu yra pagrįstai didelė.
2. Originalūs nepatentiniai vaistai – tai originalūs vaistai, kurių patentas jau pasibaigęs, todėl yra ir kitų gamintojų, kurie gamina analogiškus, t. y. generinius, vaistus.
3. Generiniai vaistai – originalių vaistų kopijos, gamamos ne originalaus gamintojo pasibaigus patentinės apsaugos laikotarpiui. Prekiniai šių vaistų pavadinimai skiriasi, tačiau veiklioji medžiaga, stiprumas (pvz., veikliosios medžiagos kiekis tableteje) ir farmacinė forma yra tokie patys. Kokybės reikalavimai šiems preparatams yra vienodi, jų bioekvivalentiškumas (tapatumas) įrodomas tam tikrais tyrimais, todėl jų saugumas ir veiksmingumas nesiskiria nuo originalaus vaisto. Didžiausias generinių vaistų privalumas – mažesnė kaina, nes gamintojui nebereikia investuoti į vaisto kūrimo procesą.

Kur pacientas gali rasti oficialią informaciją apie vaistus?

Informaciją apie Jūsų vartojamus vaistus galite rasti lapelyje, kuris yra įdėtas į vaisto pakuotę (kartais visa svarbi informacija pateikiama ant pakuotės) (6). Jame paaiškinama, kam ir kaip vaistas vartojamas, kada jo vartoti negalima, bei pateikiama informacija apie nepageidaujamas reakcijas į vaistą. Prieš vartodami būtinai perskaitykite pakuotės lapelį ir jo neišmeskite, kol vartojate vaistus.

Taip pat galite apsilankyti Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos interneto svetainėje ir į paieškos laukelį įvesti vaisto pavadinimą: <https://vapris.vvkt.lt/vvkt-web/public/medications>.

Saugus vaistų įsigijimas

Siekiant įsigyti kokybiškus ir saugius vaistus Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos prie SAM internetinėje svetainėje galima pasitikrinti, ar siūlomas vaistas yra registruotas, t. y. įrašytas į Lietuvos Respublikos vaistinių preparatų registrą, Sąjungos vaistinių preparatų registrą ar Lygiagrečiai importuojamų vaistinių preparatų sąrašą, nes tik registruotų vaistų kokybę, saugumą ir veiksmingumą įvertina Lietuvos Respublikos ar Europos Sąjungos institucijos. Vaistus reikia pirkti vaistinėse arba jų internetinėse svetainėse, pažymėtose specialiu visotipiu Europos Sąjungos šalyse naudojamu logotipu. Logotipas yra autentiškas, jei spustelėjus ant jo atsiranda vaistinių, siūlančių parduoti vaistus gyventojams nuotoliniu būdu, sąrašas, esantis Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos prie SAM svetainėje, ir sąrašas yra nuoroda į vaistinės internetinę svetainę.

Kai kurių nereceptinių vaistų nuo 2019 metų galima įsigyti vaistinių preparatų mažmeninės prekybos įmonėse, t. y. parduotuvėse bei degalinėse, tačiau jos neturi teisės vykdyti nuotolinės prekybos šiais vaistais.

Pavojai įsigyjant vaistus neteisėtose vietose, falsifikatai

Pirkdami vaistus neteisėtose pardavimo vietose – turguose, nelegaliose internetinėse svetainėse – rizikuojate įsigyti ir vartoti neaiškios kilmės produktus, kurie pristatomi kaip vaistai. Tokių produktų vartojimas yra nesaugus – nežinoma jų sudėtis, saugumas, veiksmingumas, sukeliama nepageidaujamų reakcijų į vaistą sunkumas, tinkamumo